

Asia: OM 9/021/2016

Tuomioistuinviraston perustaminen

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatteko vai vastustatteko tuomioistuinviraston perustamista?

Kannatan

Mikä on yleinen arvionne toimikunnan ehdotuksesta?

Helsingin käräjäoikeus pitää itsenäisen tuomioviraston perustamista toimikunnan esittämällä tavalla erittäin tärkeänä.

Mietinnössä on onnistuneesti korostettu sitä, että tuomioistuinviraston ydintehtäviä olisivat tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä huolehtiminen, tuomioistuinten toiminnan kehittäminen, suunnittelu ja tukeminen.

Mietinnössä todetuin tavoin tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon järjestämiseen liittyy erityispiirteitä, jotka eivät koske muita valtionhallinnon aloja. Tuomioistuinten riippumattomuuden vuoksi myös tuomioistuimen lainkäyttötoiminnan ja lainkäyttöpalveluiden laadullinen kehittäminen ulkoapäin on ongelmallista. Erityisviraston olisi kuitenkin mahdollista tukea tuomioistuinten toiminnan kehittämistä poliittisesti johdettua ministeriötä aktiivisemmin.

Esitetty tuomioistuinten asemaa koskeva tuomioistuinlain 19 a luvun 3 §:n säännös olisi periaatteellisesti erittäin tärkeä: tuomioistuinviraston tulisi toiminnassaan ottaa huomioon tuomioistuinten riippumattomuus.

Miten arvioitte tuomioistuinviraston hoidettaviksi ehdotettuja tehtäviä?

Tuomioistuinviraston tehtävät on olennaisin osin määritelty onnistuneesti.

Pidättekö toimikunnan arviota tuomioistuinviraston henkilöstömäärästä oikeana ja riittävänä?

Arvio (noin 45 htv) on käräjäoikeuden käsityksen mukaan jonkin verran alimitoitettu. Sanotulla henkilöstömäärällä viraston toiminta on mahdollista aloittaa. Virastolla tulee kuitenkin alusta lukien olla riittävä henkilöstö tehtäviensä hoitamiseen.

Käräjäoikeus yhtyy siihen toimikunnan näkemykseen, että toimintojen organisoiminen itsenäiseen virastoon ja tuomioistuinlaitoksen ylläpitotehtävien laadullinen kehittäminen edellyttänevät myös lisäpanostusta.

Miten arvioitte toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston johtokunnan kokoonpanosta ja nimeämismenettelystä?

Käräjäoikeus viittaa 18.3.2015 antamaansa lausuntoon Tuomioistuinten keskushallinnon uudistamista koskevasta arviomuistiosta (OM selvityksiä ja ohjeita 2/2015). Lausunnossaan käräjäoikeus on pitänyt kannatettavana sitä selvitysmiesten käsitystä, että jäsenyyden viraston hallituksessa (>ehdotuksessa johtokunnassa) tulisi perustua asiantuntemukseen eikä tietyn tahon edustamiseen. Pääpaino jäsenten valinnassa olisi tuomioistuinten kehittämisessä ja johtamisessa. Vaikka kokoonpanon tulisikin toisaalta olla tuomioistuinlaitosta hyvin edustava ja ehdottomasti tuomariemmistöinen, tulisi eri tuomioistuinten, niin oikeusasteen kuin tuomioistuinlinjankin suhteen, paikka- tai reviirijattelusta päästä eroon. Arviomuistiossa luonnosteltu 9-jäseninen kokoonpano muistutti tuomarivalintalautakunnan kokoonpanoa ilman sidosryhmien edustajia. Käräjäoikeus ei pitänyt tätä suotavana.

Nyt käsillä olevassa esityksessä ehdotetaan, että tuomioistuinviraston ylintä päätösvaltaa käyttäisi johtokunta, jossa olisi yhdeksän jäsentä. Heistä kuusi olisi tuomareita. Käräjäoikeus pitää tuomariemmistöä johtokunnassa välttämättömänä. Valmistelun yhteydessä on pohdittu myös esitettyä suppeamman johtokunnan mallia. Sellainen olisi esitettyä yhdeksän jäsenistä johtokuntaa tehokkaampi vaihtoehto.

Ehdotus tuomioistuinlaitoksen muun henkilöstön edustuksesta johtokunnassa on perusteltu. Julkishallinnon johtamisen asiantuntija saattaisi mietinnössä todetuin tavoin lisätä johtokunnan asiantuntemusta. Sen sijaan asianajajakunnan edustusta johtokunnassa käräjäoikeus ei pidä tarpeellisena.

Käräjäoikeus pitää ehdotettua johtokunnan jäsenten nimeämismenettelyä monimutkaisena. Esitys jättää lisäksi avoimeksi useita menettelyyn liittyviä kysymyksiä ja ongelmia.

Käräjäoikeus toteaa, että suurin osa tuomioistuinviraston tehtävistä liittyy tavalla tai toisella käräjäoikeuksiin ottaen huomioon niiden lukumäärä, henkilöstömäärä, asiamäärät, toimintamenot,

toimitilat, koulutus jne. Sen vuoksi useamman kuin yhden johtokunnan jäsenen (esitetystä 9 jäsenen mallissa) tulisi edustaa käräjäoikeuksia tai käräjäoikeuksien edustajan lisäksi ainakin yhdellä muulla johtokunnan jäsenellä tulisi olla hyvä käräjäoikeuksien tuntemus.

Miten arvioitte toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston johtokunnan ja ylijohdajan välisestä toimivallanjaosta?

Mietinnön mukaan 9-jäseninen johtokunta olisi viraston ylin päättävä toimielin ja sen tehtävistä säädettäisiin tuomioistuinlain 19 a luvun 6 §:n 2 momentissa. Muista asioista päättäisi ylijohdaja, jolle päätösvaltaa ole työjärjestyksessä siirretty muulle virkamiehelle. Mietinnössä on siten omaksuttu eräänlainen hallitus-toimitusjohtaja-malli. Johtokunta tekisi kaikki tuomioistuinviraston tehtävien ja toiminnan kannalta merkittävät päätökset. Ylijohdajan tehtävänä olisi vastata tuomioistuinviraston käytännön toiminnasta.

Ylijohdajan tehtävät on mietinnössä jätetty varsin avoimiksi. Luvun 14 §:n mukaan työjärjestykseen voitaisiin ottaa tarkentavat määräykset esimerkiksi johtokunnan ja ylijohdajan toimivallasta. Vastuunjakoa johtokunnan ja ylijohdajan välillä ei ole mietinnössä määritelty. Käräjäoikeus pitää jossain määrin ongelmallisena, että ylijohdajan tehtäviä ja vastuita ei ole tarkemmin määritelty, vaan ne tuldtisiin määrittelemään työjärjestyksessä.

Käräjäoikeus pitää kannatettavana, että tuomioistuinviraston ylin päätöksentekovalta olisi johtokunnalla, mutta esittää harkittavaksi, olisiko syytä määritellä ylijohdajan tehtäviä ja vastuita tarkemmin.

Mikä on kantanne toimikunnan esittämään viraston sijaintipaikkaan ja sijaintipaikan valinnassa huomioon otettaviin seikkoihin?

Mietinnössä esitetyillä perusteilla tuomioistuinviraston tulisi sijaita Helsingissä. Sijaintipaikka on ratkaistava toiminnallisista perusteista. Viraston palvelukseen olisi saatava riittävän pätevää ja osaavaa henkilökuntaa. Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan viraston sijaintipaikan on oltava pääkaupunkiseudulla mietinnön sivulla 25 esitetyillä perusteilla, jotta taataan viraston toimintaedellytykset.

Muuta huomioitavaa?

Mietinnön mukaan ylijohdaja nimitettäisiin määrääjäksi ja virkaan valittavalta vaadittaisiin ylempi korkeakoulututkinto. Häneltä ei kuitenkaan edellytettäisi oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa. Tuomioistuinvirasto huolehtisi tuomioistuinlaitoksen keskushallintoviranomaisen tehtävistä ja se palvelisi koko tuomioistuinlaitosta. Tuomioistuinviraston tehtävänä olisi huolehtia, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti. Viraston tehtävä huomioon

ottaen kärjäoikeus katsoo, että viraston operatiivinen johtaminen ja tehtävien tehokas hoitaminen edellyttää ylijohtajalta oikeustieteellistä ylempää korkeakoulututkintoa, hyvää johtamistaitoa sekä syvällistä tuomioistuinlaitoksen tuntemusta. Kärjäoikeus pitää kannatettavana, että ylijohtajan virka on määräaikainen.

Nurmi Tuomas
Helsingin kärjäoikeus

Inkinen Jaana
Helsingin kärjäoikeus - laamanni Tuomas Nurmi